

Характеристика системи недержавного пенсійного забезпечення та недержавних пенсійних фондів

Г.В. Назарова, доктор економічних наук, професор

Г.В. Назарова, доктор экономических наук, профессор

G.Nazarova, Doctor of Economics, Professor

Х.Ф.Агавердієва

Х.Ф. Агавердиева

K. Agaverdieva

Анотація. Визначені суб'єкти, які здійснюють регулювання недержавного пенсійного забезпечення. Розглянуто основні функціональні повноваження щодо забезпечення управління НПФ, а також переваги, які отримують підприємства при прийнятті участі у НПФ.

Аннотация. Определены субъекты, осуществляющие регулирование негосударственного пенсионного обеспечения. Рассмотрены основные функциональные полномочия по обеспечению управления НПФ, а также преимущества, которые получают предприятия при принятии участия в НПФ.

Annotation. Defined subjects of regulation of private pension. Considered the basic functionality of the authority for the management of pension funds, as well as the benefits that businesses receive for taking part in a pension fund

Ключові слова: недержавне пенсійне забезпечення, недержавний пенсійний фонд, учасник НПФ, вкладник НПФ, рада НПФ.

Ключевые слова: негосударственное пенсионное обеспечение, негосударственный пенсионный фонд, участник НПФ, вкладчик НПФ, совет НПФ.

Key words: non-state pension provision, pension fund, a member of NPF, the depositor NPF, NPF Council.

Недержавне пенсійне забезпечення є частиною реформи пенсійної системи України. Її перебудова спрямована на ефективне підвищення прибутковості інвестування в НПФ, забезпечення їх більшої надійності, оскільки від їх належного регулювання буде залежати рівень доходів пенсіонерів України.

Дослідження таких авторів, як Гнібіденко І., Гончарова С., Клебанова Т., Назарова Г., Тарасенко О., Холод Н., Яцуба Г.[2, 3, 4] та ін., свідчать про активну зацікавленість науковців проблемою пенсійного забезпечення.

Метою даної статті є визначення основних характеристик недержавних пенсійних фондів, виокремлення суб'єктів недержавного пенсійного забезпечення, розподілення основних функціональних повноважень, щодо забезпечення управління НПФ.

У відповідності до Закону України «Про недержавне пенсійне забезпечення» система недержавного пенсійного забезпечення – це складова частина системи накопичувального пенсійного забезпечення, яка ґрунтується на засадах добровільної участі фізичних та юридичних осіб, крім випадків, передбачених законами, у формуванні пенсійних накопичень з метою отримання учасниками недержавного пенсійного забезпечення додаткових до загальнообов'язкового державного пенсійного страхування пенсійних виплат [1]. Пенсійні виплати отримуються шляхом відрахувань на недержавне пенсійне забезпечення та інвестиційного доходу, нарахованого на ці відрахування.

Зазначеним Законом виокремлено суб'єктів недержавного пенсійного забезпечення: недержавні пенсійні фонди; страхові організації; банківські установи; вкладники та учасники пенсійних фондів; вкладники пенсійних депозитних рахунків; фізичні та юридичні особи; засновники пенсійних фондів; роботодавці-платники корпоративних пенсійних фондів; саморегульвні організації суб'єктів, які надають послуги у сфері недержавного пенсійного забезпечення; органи державного нагляду і контролю у сфері недержавного пенсійного забезпечення; адміністратори пенсійних фондів; компанії з управління активами; зберігачі; аудитори; особи, які надають консультаційні та агентські послуги відповідно до цього Закону [1].

Недержавне пенсійне забезпечення, у відповідності до норм законодавства,

здійснюється суб'єктами, які наведені на рис. 1.

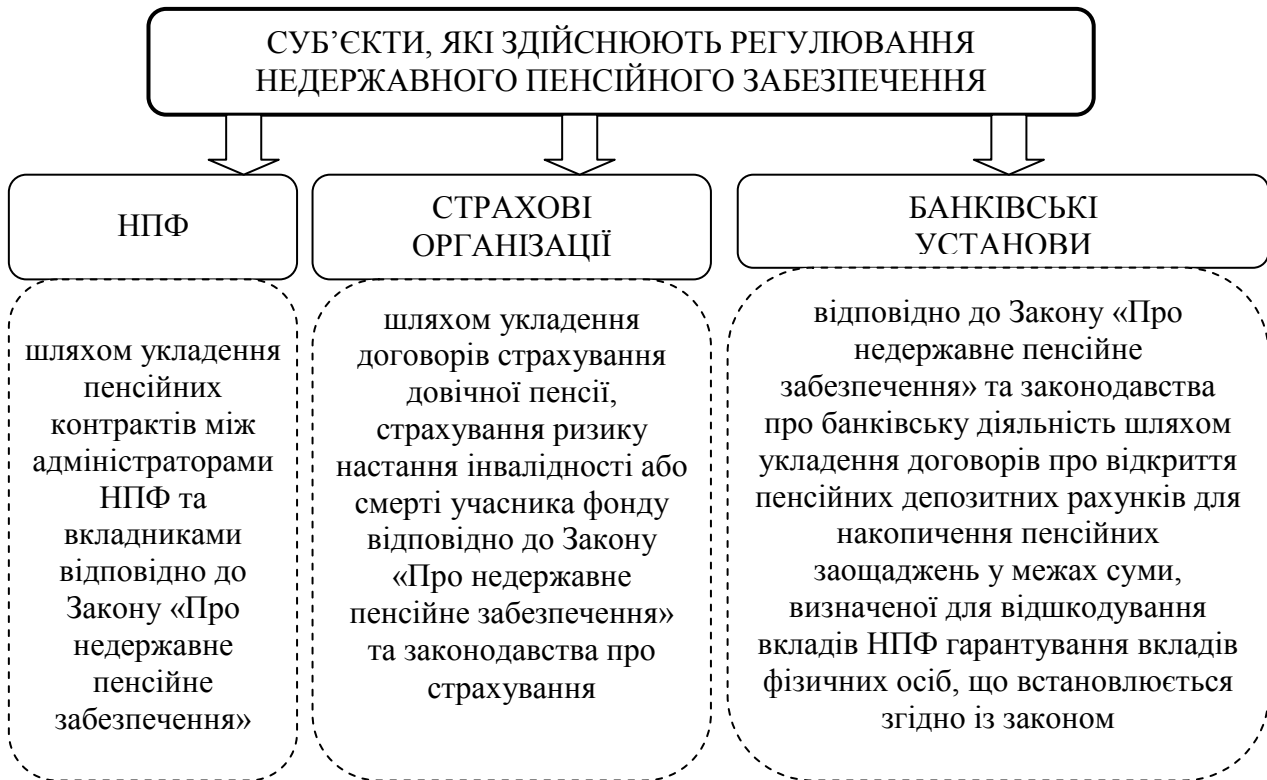

Рис. 1. Суб'єкти, які здійснюють регулювання недержавного пенсійного забезпечення

Слід зазначити, що поняття „недержавний пенсійний фонд” не є абсолютно новим для України, хоча до прийняття Законів України „Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг” і „Про недержавне пенсійне забезпечення” діяльність НПФ в Україні не була належною мірою регламентована законодавством. Вони створювалися у формі господарських товариств на підставі Цивільного кодексу УРСР від 18.07.1963 р. та Закону України „Про господарські товариства” від 19.09.1999 р. Визначення поняття недержавного пенсійного фонду можна було знайти лише в поодиноких працях, переважно економічної тематики.

НПФ, створення яких передбачене законом, не мають на меті отримання прибутку для його подальшого розподілу між засновниками. Метою їх функціонування є акумулювання коштів учасників та вкладників НПФ, подальше інвестування задля отримання інвестиційного доходу на користь учасників та вкладників, здійснення їм виплат за рахунок пенсійних активів відповідно до умов укладених зобов'язань [1, 2].

Законом виокремлюються такі поняття, як учасники та вкладники НПФ [1].

Учасник НПФ – фізична особа, на користь якої сплачуються пенсійні внески до недержавного пенсійного фонду і яка має право або набуде право на одержання пенсійних виплат з такого фонду. Вкладник НПФ – особа, яка сплачує пенсійні внески на користь учасника фонду шляхом перерахування коштів до НПФ відповідно до умов пенсійного контракту.

Невід'ємним додатком до статуту НПФ є пенсійні схеми, у яких відображено умови та порядок недержавного пенсійного забезпечення учасників фонду. В пенсійній схемі обов'язково відображаються наступні елементи: опис всіх видів та умов здійснення пенсійних виплат; порядок визначення розміру пенсійних виплат; строк, протягом якого здійснюються пенсійні виплати, та порядок їх здійснення; порядок та строки сплати пенсійних внесків, у тому числі можливість їх зміни за умовами пенсійного контракту; умови та порядок участі у пенсійній схемі; права та обов'язки вкладника, учасника фонду за даною пенсійною схемою; інші умови, що не суперечать законодавству.

В даний час функціонують наступні види НПФ: відкриті, корпоративні та професійні пенсійні фонди (рис. 2.). При цьому НПФ забороняється змінювати їх вид, зазначений у статуті.

Рада НПФ є його єдиним органом управління. Засновники НПФ, у відповідності до законодавства, повинні (протягом трьох місяців з дня реєстрації НПФ) сформуванати склад ради фонду. Рада НПФ створюється з метою організації та проведення контролю за поточною діяльністю НПФ та вирішення питань щодо його функціонування [2, С. 79]. Склад членів ради НПФ повинен складатися з п'яти або більше осіб, з яких обираються голова та секретар ради. Комісією з Держфінпослуг встановлюються вимоги до членів ради: рівень освіти, досвід практичної діяльності та спеціальних знань, які дозволять їм компетентно виконувати покладені на раду НПФ функції.

Основні функціональні повноваження щодо забезпечення управління НПФ розподілені на рис. 4. [2].

Рис. 4. Структура управління НПФ

Рада недержавного пенсійного фонду повинна: здійснювати операції щодо управління активами відповідно до інвестиційної декларації НПФ та укладеного договору про управління активами; подавати щороку раді НПФ пропозиції щодо внесення змін до інвестиційної декларації фонду та надавати визначену у законодавчому порядку звітність; проводити щорічний аналіз ефективності інвестиційної діяльності та визначати доцільність внесення змін до інвестиційної декларації.

Сума винагороди за надання послуг з управління активами пенсійного фонду визначається як відсоток чистої вартості активів пенсійного фонду, що перебувають в управлінні цієї особи.

Отже, безпосередньо самими НПФ не виконується діяльність щодо укладення пенсійних контрактів, ведення пенсійних рахунків застрахованих осіб, збору пенсійних внесків, управління пенсійними активами та їхнім зберіганням тощо. Для цієї діяльності залучаються організації, які спеціалізуються на наданні відповідних послуг.

Аудитор проводить аудиторську перевірку. Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг України встановлює вимоги до аудиторів, які здійснюють аудит юридичних осіб – суб'єктів НПЗ. Крім того, в рамках своєї компетенції вона має право організувати перевірку діяльності НПФ, адміністратора, компанії з управління активами, зберігача, страхової організації та банківської установи, що надають послуги у сфері недержавного пенсійного забезпечення, самостійно або із залученням аудитора [1].

Важливим питанням в системі недержавного пенсійного забезпечення та функціонуванні НПФ є питання захисту пенсійних активів. Основні механізми захисту пенсійних активів:

1. розмежування та відокремлення активів пенсійного фонду від активів засновників і роботодавців-платників, а також суб'єктів недержавного пенсійного забезпечення, які надаватимуть послуги в цій сфері;

2. диверсифікація пенсійних активів при інвестуванні (в межах встановлених Законом норм);

3. внутрішній взаємоконтроль між суб'єктами НПЗ за дотриманням норм законодавства, статуту, відповідних договорів та надання відповідним органам інформації щодо їх порушень;

4. вплив учасників НПФ на членство в раді фонду, проведення засідання ради фонду, скликання позачергових зборів засновників;

5. наявність системи звітності суб'єктів НПЗ перед радою фонду, ради фонду перед зборами засновників, пенсійного фонду і суб'єктів НПЗ перед відповідними державними органами;

6. інформування громадськості про діяльність НПФ шляхом оприлюднення;

7. надання учасникам щорічної безоплатної та платної (на письмовий запит) інформації про стан його пенсійних активів;

8. встановлення вимог до суб'єктів НПЗ щодо надання ними послуг (система державної реєстрації, ліцензування, кваліфікаційні вимоги та інше);

9. здійснення державного нагляду та контролю у сфері НПЗ.

З метою активізації діяльності НПФ потрібно більшої уваги приділяти рекламі та формуванню їх іміджу.

Загалом, підприємства які приймають участь у НПФ отримують переваги, наведені на рис. 5.

Рис. 5. Переваги участі підприємств в НПФ

Таким чином, НПФ мають дуже складний та надійний механізм, що покладено у їх роботу. До нього належать: рада фонду (є єдиним органом управління фонду, що координує діяльність адміністратора), адміністратор (юридична особа, що здійснює адміністрування НПФ), особи, які здійснюють управління активами пенсійного фонду, банк-зберігач (банк, який провадить депозитарну діяльність зберігача цінних паперів та приймає відповідні рішення щодо поданих ними звітів), аудитор, саморегулювні організації.

Література:

1. Закон України „Про недержавне пенсійне забезпечення” від 7 липня 2003 р. № 1057-IV // ВВР України. – 2003. – С. 47-48.
2. Назарова Г.В. Нова пенсійна система в Україні : наукове видання / Г.В. Назарова, С.Ю. Гончарова, О. О. Тарасенко. – Харків : Ксилон, 2008. – 228 с.
3. Холод Н. Економіст Назар Холод про пенсійну реформу в Україні. – Режим доступу: <http://www.voanews.com/>
4. Яцуба Г. НПФ рвуться в бій. Недержавні пенсійні фонди стануть найпотужнішими інвесторами // Галицькі контракти. – 2004. – № 49. – с. 20-21.
5. Сайт Минтруда и соцполитики Украины
Режим доступу: <http://www.mlsp.gov.ua/>